

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תיק 1158937/10

ב"ה

בבית הדין הרבני האזורי נתניה

לפני כבוד הדיינים:

הרב יצחק רפפורט – אב"ד, הרב אוריאל אליהו, הרב משה חביב

(ע"י ב"כ עו"ד רחל רייצ'ל שחר)

התובע:

נגד

הנתבעת:

הנדון: הפחתת/ביטול מזונות

פסק דין

לפני בית הדין תביעה להפחתת מזונות.

רקע

ביום 20.6.2018 הוגשה תביעת מזונות לארבעת הילדים הצדדים הקטינים

ביום 8.8.2018 נפסקו מזונות זמניים בסכום של 1,100 ש"ח עבור כל אחד מהקטינים, ומחצית הוצאות חינוך והוצאות רפואיות חריגות. ללא הוצאות מדור מאחר שהאם מתגוררת בבית השייך למשפחת האב.

ביום 28.10.2018 ניתנה החלטה המאשרת את המזונות הזמניים תוך הדגשה שעדיין לא נפסקו מזונות קבועים, וכן הוראה שיתווספו הוצאות מדור כנגד הצגת חוזה שכירות, בית הדין מציין שעדיין לא התקבל תסקיר בנושא המשמורת והסדרי הראיה.

ביום 23.1.2019 ניתן תסקיר הממליץ על משמורת משותפת.

ביום 11.2.2019 ניתנה החלטה המאשרת את המלצות תסקיר הרווחה בנושא המשמורת והסדרי הראיה, בהתאם להחלטה זו, המשמורת היא משותפת, והסדרי הראיה הם שוויוניים.

ביום 12.3.2019 הוצאה החלטה להקפאת תשלום המזונות בדיין יחיד, יש לציין שההחלטה על המזונות הזמניים ניתנה בשלושה.

ביום 17.3.2019 התקיים דיון בתביעת המזונות בה ניתנה החלטה על ביטול ההקפאה, וחיוב הבעל בתשלום מזונות בהתאם להחלטת בית הדין לתשלום מזונות זמניים. בית הדין הוסיף חיוב של חמישים אחוז מהוצאות המדור, לאור פירוד הצדדים הצגת חוזה שכירות.

ביום 7.4.2019 ניתנה החלטה בה ציון שניתנה החלטות בתיק המזונות ויש לסגור את התיק.

העולה מהאמור שהחלטת בית הדין היא החלטה של מזונות קבועים לאחר כחינת טענות הצדדים והראיות שהוצגו לבית הדין. ובכלל זה התסקיר הממליץ על משמורת משותפת.

לאור האמור הרי שבהחלטת בית הדין מיום 17.3.2019 ניתנה החלטה למזונות קבועים כאשר לפני בית הדין היה מונח תסקיר וכן חוזה שכירות, נתונים שיש בהם די בכדי לקבוע מזונות קבועים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

התביעה שלפנינו הוגשה תחילה בבקשה לעיכוב הליכים, בית הדין הבהיר לב"כ האב, שהתביעה המתאימה היא בקשה להפחתת מזונות.

מטבעה בקשה להפחתת מזונות לא באה כערעור על החלטה קודמת אלא כבקשה בגין שינוי נסיבות, במידה וישנן השגות על החלטות בית הדין המקורית יש להגיש ערעור בזכות, ולא בקשה להפחתת מזונות.

התביעה שבפנינו הוגשה ביום 15.5.2019 כחודשיים לאחר פסיקת המזונות הקבועים וסגירת תיק המזונות, ולכן יש לבחון את קיומו של שינוי נסיבות מהותי שלא היה לפני בית הדין המותבו הקודם בעת שפסק פסקו.

טענות הצדדים

לטענת האב המשמורת היא משמורת משותפת והוא נושא בהוצאות ביגוד והנעלה בסכום של 1,500 ש"ח.

האם טוענת שבנוגע לבנות הגדולות הן שהות אצל האב רק פעם בשבוע בעקבות הפצרותיה, לדברי האם, כל הנתונים היו ידועים לבית הדין בעת שפסק את המזונות כולל הסדרי הראיה שנקבעו כמשמורת משותפת.

האם מוכנה לעדכן את תשלום דמי המדור בהתאם לסיוע בשכ"ד.

הכרעה

כפי העולה מעיון בהחלטות בית הדין בהרכבו הקודם, בית הדין נתן החלטה סופית בנוגע לקציבת המזונות, נושא המשמורת היה מונח לפני בית הדין. התביעה לעיכוב ביצוע הוגשה רק כ 3 חודשים לאחר ההחלטה המקורית, לא הובאו לפני בית הדין שינויי נסיבות מהותיות, והמקום המתאים לשינוי ההחלטה הוא בערעור לבית הדין הגדול.

מה עוד שבדיון הודה באב שבנות הגדולות לא שוהות אצלו באופן קבוע פעמיים בשבוע.

ככל שהאב משלם עבור הנעלה וביגוד, על האם להעביר אליו את התשלומים שאמורים להיות משולמים מתשלומי המזונות השוטפים.

כמו כן, יש לעדכן את החלטת בית הדין בנוגע לתשלום המדור בהפחתה רטרואקטיבית של הסיוע בשכ"ד.

הרב יצחק רפפורט – אב"ד

עברתי על דברי כבוד האב"ד שליט"א והנני חלוק על דבריו הן מבחינה מהותית והן מבחינה פרוצדורלית.

ראשית נדון בענין הפרוצדוראלי.

כבוד האב"ד כותב כי נתקבלה החלטה למזונות קבועים ומשכך כל עוד לא נוצר שינוי נסיבות מהותי לא ניתן לשנות את החלטות המותב הקודם.

תחילה אציין כי אני הקטן הייתי נוכח בדיונים והנני תווס על ההחלטות הקודמות לאורך כשנה וחצי וכן חברי כבוד הרה"ג משה חביב היה נוכח בחלקו ואילו כבוד האב"ד הגיע להרכב לאחר שהוצאו ההחלטות האמורות, וכידוע מדברי חז"ל "מפי סופרים ולא מפי ספרים" כי האות הכתובה נאמנה פחות מהכותב אותה, הן מצד כוונות הכותב, והן מבחינת הידיעה מהם הנתונים והשיקולים שעמדו בפניו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לגופו של הליך, להלן השתלשלות ההליכים בתיק דנן.

ביום א' אלול התשע"ח (12/8/18) נתנה החלטה למזונות זמניים בהעדר תגובה וללא דיון.

החלטה זו מתבססת על טענת האם כי האב משתכר 7500 ₪ לחודש ועוד 3000 ₪ מ... סה"כ 10,500 ₪, מה שיתברר בהמשך כלא נכון וכי בפועל האב משתכר בכ-6000 ₪ נטו בלבד כמפורט לקמן.

ביום ט' חשוון התשע"ט התקיים דיון במעמד הצדדים בו נכח הח"מ.

בדיון ביקש ב"כ האב מספר רב של פעמים רשות להגיב באופן ענייני לתביעת המזונות (שורות 32-42, 85-87, 106 והלאה, ושם טוען ב"כ הבעל כי הינו קורס תחת העול של הפרנסה שהוא נושא בו לבדו, וכי הינו בפשיטת רגל, ובשורה 164 והלאה דורש האב ביטול החלטת המזונות עקב היות הצדדים תחת קורת גג אחת וכי הוא מפרנס את הבית וקונה את כל הצרכים).

בסופו של דבר ביה"ד לא מאפשר לאב לפרוס את טענותיו ובוודאי שלא להגיש ראיות וקובע ביה"ד כי מדובר במזונות זמניים ולכן אין מה לדון אלא לקראת הדיון במזונות קבועים (שורה 168).

האם מודה כי אכן האב מכניס את כל משכורתו לחשבון האשה לכלכלת הבית (שורה 183).

האשה טוענת להכנסה נוספת מהשכרת ... ל... בסך 3,000 ₪.

האב מכחיש כל הכנסה נוספת מעבור למשכורת המוכחת בתלוש ע"ס 7,000 ₪ ומצד שני הינו נושא בהלוואות משותפות רבות (שורה 241).

ושם בשורה 243 ו 245 טוען ב"כ האשה כי הדיון אינו דיון הוכחות וכי להוכחות יביאו את ה.

בשורה 280 מכחיש האב כל הכנסה מקראוון שמושכר ואכן האשה מודה שאחות הבעל לא משלמת כבר שכירות על הקראוון.

בשורה 281 טוען ב"כ הבעל לעיוות דין.

בסופו של דבר קובע ביה"ד כי האשה להביא ראיות לטענותיה (שורה 289).

בהחלטה מתוך הדיון שנחתמה ביי"ט חשוון התשע"ט (28/10/18) קובע ביה"ד כי ההחלטה העקרונית למזונות זמניים תשאר בתוקפה כמזונות זמניים בלבד ומדגיש כי אין החלטה למזונות קבועים.

עוד מחליט ביה"ד כי מכיוון שהצדדים מתגוררים באותו בית הרי שהחלטה זו לא תמומש ואין לה תוקף לביצוע בפועל וז"ל ההחלטה :

"בעניין המזונות הזמניים שקבע ביה"ד בתאריך 12/8/18, החלטה זו נשארת בתוקפה, אולם כל עוד הצדדים גרים ביחד עם ילדיהם לא ניתן יהיה לממש אותה בהוצל"פ.

עם הפרדת המגורים ניתן יהיה לממש החלטה זו באמצעות הרשות המבצעת.

כאמור, טרם נקבעו מזונות קבועים" עכ"ל ההחלטה החתומה בשלושה.

ביום 12/3/19 הוגשה בקשה לקציבת דמי מדור בעקבות עזיבת האשה את הבית ביום 5/2/19.

כלומר בכל מקרה החלטת ביה"ד למזונות זמניים מתחילה לחול רק מתאריך זה, וזאת במידה ואכן ביה"ד יאשר להפעיל אותה.

ביום 24/2/19 מגיש האב בקשה לביטול חיוב המזונות לנוכח העובדה כי הכנסות הצדדים כמעט שוות, ומכיוון שהקטינים הינם מעל גיל 6 וחיובו הינו מדין צדקה בלבד.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

רק ביום 18/3/19 מאשר ביה"ד את ההחלטה למזונות זמניים, ואף מחייב בדמי מדור, וזאת החל מיום 1/3/19 בלבד, הוי אומר שרק מתאריך זה מתחיל בפועל חיוב המזונות הזמניים.

החלטה זו התקבלה ללא דיון כלל, למעט דיון בדיין יחיד ביום 17/3/19 וכשהאב לא מיוצג, שבו הוסכם על סידור גט אך לא קיים דיון ענייני בענין המזונות וכ"ש שלא התבצע דיון הוכחות.

ביום 7/4/19 נתן הח"מ החלטה ביחיד לסגירת תיק המזונות, החלטה זו ניתנה בשוגג, בגין בקשה בתיק הכתובה, לביטול דיון הוכחות בכתובה, וללא שימת לב כי עדיין לא נקבעו מזונות קבועים ולא התקיים דיון הוכחות כנדרש, כאשר בפועל התקיים דיון הוכחות רק בתיק עיכוב ביצוע ב ספטמבר 19 אז התקיים דיון מסודר שבעקבותיו הגישו הצדדים סיכומים כנדרש, ובעקבות דיון זה נכתב פס"ד דגן למזונות קבועים.

ביום 15/5/19 נפתח תיק עיכוב ביצוע ובו בקשה לעיכוב ביצוע החלטת המזונות וביטולם כליל.

הווי אומר, כי בסך הכל עבר מעט יותר מחודש מאז שהתיק נסגר, והאב הבין כי ביה"ד כנראה לא מתכווין לדון שוב במזונות, וכפי שהובהר לעיל החלטה זו בטעות יסודה, והוא מבקש עיכוב ביצוע, בניגוד לסברת האב"ד כי ישנו פס"ד חלוט והתיק המתאים הינו תיק הפחתת מזונות, הרי שצדק האב כי הבקשה היתה צריכה להיות מוגשת בתיק המזונות כבקשה רגילה אלא שמכיוון שביה"ד סגר את התיק לא נותרה לו ברירה אלא לפתוח תיק חדש לעיכוב ביצוע ההחלטה הזמנית.

בבקשתו מבקש האב ביטול חיוב מזונות מ 3 סיבות –

1. האב נושא לבדו בחובות משותפים ובמסגרת הפש"ר משלם כל חודש 1000 ₪ שמתוכם חייבת האם 500 ₪.
2. משכורות הצדדים זהות לאחר הפחתת תשלום החוב הנ"ל שניהם משתכרים 6000 ₪ נטו.
3. הצדדים נמצאים במשמורת משותפת ואף אחת הבנות סולקה מבית האם והינה מתגוררת עם האב לבדו.

בפועל רק ב 23/9/19 התקיים דיון בבקשת האב לעיכוב ביצוע (4.5 חודשים לאחר הגשת בקשה דחופה ובהולה לעיכוב הביצוע !).

בדיון מודה האם כי הקטינים נמצאים במשמורת משותפת וכי הסתכסה קשות עם אחת הבנות וסילקה אותה מביתה אך טוענת שכבר השלימה איתה (שורה 28 ושורה 33).

בפועל הגדולות מתנהלות כרצונן והקטנים בהסדרים שוויוניים.

בשורה 129 והלאה טוען ב"כ האב כי הינו קורס כלכלית, וכי בנוסף לכסף שהינו צריך להעביר לאם (כזכור 4,400 מזונות 1750 מדור דהיינו 6150 ש"ח פלוס מחציות) הוא זה שקונה לבנות בגדים ושאר צרכים, האם לא הכחישה.

בנוסף מבקש האב שוב ביטול מזונות בעקבות המשמורת המשותפת.

בשורות 125 והלאה מתנהל וויכוח, האם ההחלטה היתה למזונות זמניים או קבועים וביה"ד עצמו סותר את עצמו פעם טוען שזו החלטה חלוטה ופעם מסכים עם ב"כ האב (שורה 169).

האב חוזר ומכחיש את ההכנסות מ...ואף מוכיח כי המנהל המיוחד בהליך הפש"ר ניהל חקירה ובה הוכח כי אין לו כל הכנסה מעבר למצוין בתלוש (שורה 221).

בתמצית הדיון עולים דברי ב"כ האב כדלהלן (שורות 155-145):

המצב הנוכחי שהוא מרוויח 7,000 וצריך לתת את כל כספו למזונות הוא בלתי אפשרי. האשה לא קונה כלום לילדים. אפשר לשאול את האשה מי קונה הכל לילדים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הוא לא עומד בזה. מי שייפגע זה הילדים. היא לוקחת את הכסף לסיגריות. איך אפשר גם משמורת משותפת וגם 4,400 בחודש? הוא משלם 1,000 שקל לקופת הכינוס. אני עובדת בחינוך. הוא עוד שנייה יצית את עצמו. הילדים כולם מעל גיל 9.

ביה"ד מורה לצדדים להגיש סיכומים.

במהלך הדיון הודתה האם כי יש לה בן זוג המשלם עבורה חלק נכבד מהוצאותיה ואף הודתה כי הינה מקבלת סיוע בשכ"ד בסך 1400 ש"ח אותו לא דיווחה לא לביה"ד ולא להוצל"פ.

האב טען כי האם משתמשת בכספים של הקטינים שהוא מעביר לצרכיה האישיים לסיגריות ובגדים, ואכן בסיום אחד מהדיונים העיר הבעל שהאשה לבושה במותגים יקרים ביותר, שאינם מתאימים למי שטוענת שחייה בדוחק וזאת לעומתו שמסתפק בחולצת טריקו פשוטה ב 20 שקל משום שאין באפשרותו לקנות לעצמו בגדים חדשים אף פשוטים, זה זמן רב.

האב צירף קבלות המוכיחות כי הינו קונה בגדים ומזון עבור הקטינים ומשלם עבור הוצאות החינוך ושאר צרכים בסך כולל של 5500 ₪ לחודש, מה שמסביר מדוע אין לו שום אפשרות להעביר את דמי המזונות שנקצבו לו.

האם הודתה שהאב קונה ביגוד לבנות ולא הציגה כל קבלה על תשלום הוצאות בפועל על ידה.

מסקנות ההליך הפרוצדוראלי:

פסיקה שניתנה ע"י ביה"ד במושב הקודם שכלל את הח"מ ואת כבוד הרב חביב ניתנה כפסיקת מזונות זמניים בלבד, והינה חלה רק מיום 1/3/19.

הפסיקה ניתנה על סמך נתונים שסיפקה האשה בלבד ללא הוכחה נתונים שהתבררו כלא נכונים, וכי התברר כי האב משתכר 7000 ₪ בלבד שמתוכם הינו משלם חוב משותף בסך 1000 ₪ לחודש דהיינו שהכנסותיו שוות לאשה בסך 6000 ₪.

בנוסף לכך האם לא דיווחה על סיוע לשכ"ד האמור להיזקף לטובת האב ואף לא על כך שיש לה בן זוג שלכאורה מתגורר עמה ואמור לשאת בחלק בהוצאות המדור.

בנוסף לכך עומדת לאב טענת פרעתי מוכחת, ויש לקזז את כל הוצאותיו על הקטינים.

מעתה לאחר שהוכחנו כי יש לקבוע מזונות קבועים ניגש לגופו של ענין.

דיון

לצדדים 4 ילדים בגילאי 16, 14.5, 11 ו 9.5.

האב משתכך בסך 6,000 לחודש (לאחר הפחתה של 1000 ₪ המשולמים עבור חוב משותף)

האם משתכרת 5000 ₪.

בנוסף, האם מקבלת מהמדינה סיוע בשכ"ד על סך 1470 ₪ לצורך הוצאות המדור של הקטינים [בעוד אילו היתה ללא קטינים בחזקתה לא היתה זכאית לסיוע כלל] וקצבת ילדים ע"ס 926 ₪ לצורך הוצאותיהם השותפות של הקטינים.

זמני השהות - כמעט שווים בין ההורים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מעין הקדמה

מהי משפחה? משפחה היא ברית, ברית בין האיש והאשה, בין ההורים לילדיהם ובין הילדים להוריהם.

משפחה במהותה הינה דאגה אמיתית האחד לשני, בין בני הזוג ובין הורים וילדים.

הילדים מחויבים כבר מעשרת הדיברו שניתנו בהר סיני בכבוד הוריהם ובדאגה לשלומם ורווחתם, "מאכיל ומשקה, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא" (קידושין לא ב), וכך גם ההורים דואגים לשלומם ורווחתם של ילדיהם יוצאי חלציהם "למולו, ולפדותו, וללמדו תורה, ולהשיאו אשה, וללמדו אומנות; וי"א: אף להשיטו במים" (שם כט א).

חובות אלו הינם חובות מוסריים אנושיים בסיסיים שאינם צריכים שום חיוב דיני הלכתי בכדי שהאדם ינהג על פיהם, ואף בעלי החיים ואפילו האכזריים שבהם דואגים ומרחמים על בניהם.

אין הבדל בזה בין בן לבת ולא בין האב לאם, כשם שמצופה מהאב לדאוג לילדיו כפרט בהיותם חסרי ישע ויכולת, "כרחם אב על בנים וכו' (תהילים קג יג), כך ויותר הצפייה מהאם "התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה?" (ישעיה מט טו).

כל אב ואם יעדיפו את טובת ילדיהם וחייהם על פני חייהם שלהם כשם שהאיש יקריב את עצמו למען חייה של אשתו והאשה תקריב את חייה למען בעלה ואף לא יעלה אדם על דעתו כי הכלל של "וחי אחיך עמך – חייך קודמים לחיי חברך" (ב"מ סב א) יחול גם על יוצאי חלציו או על אשת בריתו וכל אב ואם ימסרו את נפשם בכדי להציל את יוצאי חלציהם, ועל יעקב אבינו נאמר "והוא עובר לפניהם", ובקללה מתואר מצב קיצוני כ"כ של רעב עד שאמא שהיתה רכה וענוגה "תרע עינה באיש חיקה ובבנה וביתה ובשליטה היוצאת מבין רגליה ובבניה אשר תלד וכו'" (דברים כח נז)

ומנהג כל אב ואם כאשר הם ללכת למרחקים ולסכן נפשם בכדי להביא טרף לעולליהם "היתה כאוניות סוחר ממרחק תביא לחמה, ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחוק לנערותיה" (משלי לא).

הדברים פשוטים ואין צריך להאריך בהם בטבע האנושי והחייתי הבסיסי של האדם כאשר הוא אדם, **ובזה אין שום הבדל בין אב לאם.**

וודאי שהורים יצמצמו מרצונם במזונותיהם שלהם ואפילו בשביל שלעולליהם יהיה מעבר למזון ההכרחי, ואף בשביל חוגים וכדומה שאינם הכרח יצמצמו ההורים משלהם ויעניקו לבניהם, וכך הדריכונו חז"ל חולין דף פד עמוד ב

דרש רב עירא, זימנין אמר לה משמיה דרבי אמי, וזימנין אמר לה משמיה דרבי אסי: מאי דכתיב טוב איש חונן ומלוה יכלכל דבריו במשפט - לעולם יאכל אדם וישתה - פחות ממה שיש לו, וילבש ויתכסה - במה שיש לו, ויכבד אשתו ובניו - יותר ממה שיש לו, שהן תלוין בו והוא תלוי במי שאמר והיה העולם.

וביאר בלב אריה לגאון מבראד וכי מניין לו לספק לאשתו ובניו מלבוש יותר ממה שיש לו ותירץ

"היינו ממה שמצמצם עצמו לאכול ולשתות פחות מכדי היכולת מזה יוכל לפזר על אשתו ובניו יותר מכדי יכולתו דאל"כ מאין יבוא עזרו לכבדם יותר מאשר תשיג ידו.. ובכזה אמרו בכתובות עושה צדקה בכל עת זה הזן אשתו ובניו"

אם כן, הא דהורים דואגים לילדיהם יותר מאשר לעצמם ויחסכו מפתם ואף ימותו ברעב ולא יראו את בניהם גוועים, טבע העולם ומוסר בסיסי הוא.

וכאן מונח יסוד גדול ומקום לטעות קשה וגדולה, לבוא ולחשוב כי ביה"ד יכפה את ההורים להתנהגות הבסיסית הנ"ל, וממילא במקום שאחד מהשנים ימות ברעב או יזדקק לצדקה, נכפה את האב ואת האם לתת את פיתם ולמסור את נפשם למען ילדיהם בעל כרחם, ומכאן הגיעו לאבסורד

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גדול, שנוטלים מהאב את כל ממונו ונשאר הוא בעירום וחוסר כל ובלבד שלילד יהיה מזון משובח ובשפע, ביגוד כפי צו החברה והאופנה וחוגים ובילויים וכל שאר מותרות, שהרי האב "משועבד" לרווחת בנו, ועל כגון דא שאינו אמיד נאמר ופקדתי על כל לוחציו, ואמר ר' יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב: ואפי' על גבאי צדקה" (ב"ב ח ב).

וכבר מפורש בירושלמי שאפילו חובות האב כלפי בנו הנלמדים מדאורייתא כאמור במסכת קידושין הנ"ל אין לכופו עליהם

נשמענה מן הדא בר תרימה אתא לגבי רבי אימי אמר ל' פייס לאבא דיסביני אתא פייסיה ולא קביל עלוי הדא אמרה למצוה אין תימר לעיכוב הוה ליה לכופניה(ירושלמי קידושין פ"א הל"ז).

וכך כתבו בנתיבות המשפט לגר"ח אלגזי על דברי רי"ו נתיב כג חלק ה', וכ"כ בלב אריה הנ"ל כי יש להבדיל בין חיובים שביד ביה"ד ובסמכותו לכפות לבין חיובים מוסריים שאסור לביה"ד להתערב בהם ודיין הכופה על כך הרי הוא גזלן ועתיד ליתן את הדין.

לפיכך, שומא על ביה"ד לבדוק 2 דברים בטרם יתערב ויפסוק דין, ראשית, יש לבדוק את יכולת האב, ורק לאחר מכן, מהם צרכי הילד האמיתיים, ומהם המרכיבים שעליהם ניתן לכפות באב שכן יש לו יכולת.

כבר ראינו, שאע"פ שהאב מחויב ללמד בנו תורה ואומנות ולהשיאו אשה וכדומה, ביה"ד יכול לנסות ולפייסו לכך, אך, לא ניתן לכפות על כך, וכתבו בקרבן העדה ושיירי הקרבן שם, דאף על לימוד אומנות לא ניתן לכופו, ולפיכך כל התשלום עבור הוצאות חינוך וק"ו חוגים צריך להיות בהסכמה וללא כפייה.

ובענין המזונות וכסות ושאר צרכים הארכנו רבות במקום אחר להוכיח כי ילד ממוצע צורך בסכום של כ 700-800 נ"ח לחודש שלם וגם סכום זה הינו מעבר למזונות עני שאותם מחייב השו"ע, ואכמ"ל.

ועתה נדון בנידון דידן, דהיינו בשאלה מה היחס בין יכולת או אי יכולת האב לבין חובתו לשלם מזונות לבניו, וכוונתנו איננה למה שהבאנו לעיל, דהיינו כיצד ראוי לאב ואם נורמליים להתנהל ולדאוג לילדיהם גם כשהם עניים, שבזה אין הבדל מוסרי טבעי בין האב לאם, ואדרבא מצופה מהאם יותר מהאב שתרחם על יוצאי חלציה, וקא חזינן, שאכן ע"פ רוב, האמהות דואגות ורחמניות יותר מטבען, אלא אנו צריכים לדון מה ההלכה מחייבת את האב גם אם כנגד רצונו ומה ב"ד יכולים לחייב ולכופו ולהוציא ממנו בעל כרחו.

וצריך לזכור, כי חובת הבן בכבוד הוריו ובדאגתו לרווחתם, עולה על חובת האב לבניו, כמבואר ביו"ד רנא ג "יקדים פרנסת אביו ואמו, אם הם עניים, והם קודמים לפרנסת בניו. ואחר כך בניו", ובודאי כשהבן הינו בר מצווה אסור לו לקחת מאביו הדחוק.

וכבר ידוע כי ביהדות חובת הבן לדאוג לאביו היא ערך יסודי כבר מעשרת הדיברות, וידוע הסיפור המפורסם מהגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל שטס פעם מאמריקה לארץ ישראל. לצידו ישב מזכיר ההסתדרות דאז, ירוחם משל. הגאון עסוק היה בספרו, ומר משל עסק בשלו. מידי כמה דקות הופיע נכדו של הרב, שהתלווה אליו לטיסה, ניגש לסבו ושאלו ביראת כבוד: "האם סבא צריך משהו, האם הכל בסדר. הכיסא נוח? אולי משהו לשתות?" התעניינות מכל הלב, בכבוד עצום ורב. מר משל בתן בהתעניינות את הנער. "מי הבחור?" שאל. "נכדי", השיב הרב. נאנח מר משל: "הנכדים שלי, רק יודעים לבקש בקשות. לא שכחו לפני הטיסה להגיש לי רשימת קניות מפורטת. סבא תקנה וסבא תביא. סבא קיים אצלם רק כאשר הם צריכים משהו... ומי חולם על כזה כבוד ויקר?!" "אסביר לך את ההבדל", אמר הרב, אני חונתי את ילדי ונכדי, שאנו צאצאי אברהם אבינו, 'האדם הגדול

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בענקים', שהנחיל את מורשתו לבניו אחריו 'לשמור דרך ה' לעשות צדקה ומשפט'... לעומת זאת, אתה חונכת את ילדיך ונכדיך, על פי השקפתו הבאושה של דרווין, כי החיים הם תוצאה של אירועים מקריים, ומוצא האדם מן הקוף, ואם כן מדוע שיעריך אותך?! הרי אין אתה בעיניו אלא חוליה המקשרת בינו לבין הקוף... אתה מקורב אל הקוף, ואילו הוא אדם מושלם יותר ממך"...ומר משל נאנח בשנית...

בשיח הזכויות הרדיקאלי של תרבות המערב, הרי שזכויות הילד הינם קודמים לכל, והוריו ובפרט אביו צריכים לרקוד לפי החליל שלו ולספק לו את כל מאוויו ושגיונותיו, אבל היהדות דורשת להיפך שהילד הוא זה שיכבד את הוריו, שהיו שותפים עם השי"ת ליצירתו והבאתו לעולם, והילד הוא זה שידאג לכל מחסורם, ובזה אף אביו קודם לאמו(קידושין לא א) וילפינן מגוי עד היכן כיבוד אב שיפסיד הון כסף שיכל להרויח ולא יצער את אביו(שם).

אם כן, מהו חיוב המזונות שהטילו חז"ל על האב?1

חיוב המזונות נחלק לשנים, האחד מוסרי כנ"ל, והשני חיוב מדינאי, דהיינו מכיוון שילדיו הקטנים הינם חסרי ישע ואינם יכולים לדאוג לעצמם הרי שחייבו את האב מן הדין ובעל כרחו לספק להם את המינימום הנדרש, לא לפי עושרו מעמדו וכבודו אלא כדי צרכיהם בלבד (אהע"ז עג ו וח"מ וב"ש ריש סי' עא), דהיינו שיש לאב לזון ולהלביש את ילדיו בדין בכדי צרכם כעני שבישראל ושיעור זה, ורק זה, אף ניתן לגבייה בכפיה ע"י ביה"ד, אך, מעבר לכך הרי שהאב בטוב לבו ובבחירתו יעניק לילדיו ויפנק אותם כפי יד ה' הטובה עליו ובהתאם לדרכו החינוכית.

במזונות ילדיו פסקו הרמב"ם והמחבר דלעולם אינו חייב אלא בכדי צרכם ואפילו הוא עשיר גדול, וז"ל המחבר בסימן עג סעיף ו

בניו ובנותיו עד בני שש, חייב ליתן להם כסות וכלי תשמיש ומדור, ואינו נותן להם כפי עשרו, אלא כפי צרכן בלבד.

וכפי שביאר בחלקת מחוקק שם ס"ק ו

דדוקא גבי אשתו דרשינן מקרא דעולה עמו וחייב לכבדה יותר מגופו אבל בניו אם נותן להם כדי צרכן ההכרחי יוצא בזה:

אמנם יש הרוצים לומר שדין זה שנותן להם כדי צרכם בלבד נאמר רק במדור וכסות ולא במזונות, ונימוקם עמם, דהא במזונות אם ייתן מעט, הרי שהאם לא תעמוד על עצמה ותתן להם משלה, נמצא דלא גרע מארחי פרחי שחייב ליתן לה מזונות שתוכל לתת להם ולא תקמץ ממאכלה, וראיה לדבר מלשון הרמב"ם בהלכות אישות פי"ב הלי"ד ושו"ע סי' עא ס"א "כשם שאדם חייב במזונות אשתו כך הוא חייב במזונות בניו ובנותיו הקטנים עד שיהיו בני שש שנים", וס"ל שגדר וגובה שיעור מזונות ילדיו הינו בהתאם לעושרו כפי שחייב לאשתו, ואף יש שהגדילו לומר דפסקו כר"ן לחומרא שמקור החיוב הינו מכח חיובו לאשתו כנ"ל, אמנם, גם לסוברים כן יודו דלאחר הגירושין שפטור ממזונות אשתו ודאי שלילדיו חייב מחיוב עצמאי ושונה כשיטת הרא"ש שאפילו בפנויה וארוסה חייב ובכה"ג ודאי שחייב בכדי צרכם בלבד ולא עדיף חיוב מזונות מדין חיוב כסות ומדור.

ובשו"ת אגרות משה ח"א סי' קו חילק בין מזונות וכסות וכתב שבחייב מזונות לאשתו[בנשואה] יודה הרא"ש שיש חיוב נוסף כדין ארחי פרחי לזון את ילדיו, וחידש דהיינו במזונות, משא"כ בכסות הרי לא תיתן האם את כסותה שלה לילד עי"ש. ופשיטא דבמקום שאינו חייב במזונות האם כגון גרושה או פנויה יודה האג"מ דאינו חייב אלא מכח דעת הרא"ש וכפי צרכם בלבד.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אכן גדולי האחרונים כתבו שהאב חייב גם בהיות אשתו עמו וגם לאחר הגירושין רק בכדי צרכם של הקטינים ולא לפי עשרו ותירצו את דברי הרמב"ם "כשם" וכו' באופנים שונים ואכמ"ל.

וכ"כ חלקת מחוקק סימן ע"א ס"ק א

לא נתבאר אם די שנותן להם במזונות כל דהו או שצריך לזון אותם כשם שהוא זן את אשתו והם עולים עמה וע' בר"ן שכ' שמדין מזונות אמן נגעו בהם היה משמע קצת שצריך לזון אותם במזונות שנותן לאמם אבל להרא"ש בדין הבא על הפנויה ס"ס זה שאע"פ שאינו חייב במזונות שלה חייב הוא במזונות בנו הנולד ממנה משמע קצת שאין הבן נגרר אחר אמו וע' בסי' ע"ג ס"ו גבי כסות ה"ה מזונות ועיין לקמן סי' קי"ד ס"ו.

דהיינו שדין חיוב כדי צרכם ובלשון הח"מ - מזונות כל דהו] נכון במזונות כמו בחיוב כסות ומדור, בוודאי לשיטת הרא"ש דאזלינן להלכה כוותיה .

וכשם דבמתחייב לבת אשתו לזונה אינו חייב לפי כבודו וכבודה אלא מינימום כמשרה אשתו ע"י שלישי כך גם בחיוב שחייבוהו חז"ל בילדיו הקטנים.

ומקור הדין והחילוק הינו בתלמוד ירושלמי מסכת כתובות פרק ה הלכה ו

דתני אשתו עולה עמו אבל לא יורדת עמו אלמנה ובניה יורדין אבל לא עולין הפועלין עולין אבל לא יורדין הבת לא עולה ולא יורדת.

וכפי שפסקו הרמב"ם הלכות אישות י"ט י"א וש"ע סי' קיב ס"ו וז"ל

אלא שהאשה פוסקין לה לפי כבודה וכבוד בעלה, ולבת פוסקין לה דבר המספיק לה בלבד.

ושם להדיא ביארו דה"כשם" או בלשונם שם "כדרך שפוסקים" הינו לענין תוקף הגביה ולא לענין שיעור קצבת המזונות.

וכ"פ להדיא בית שמואל שם ס"ק א

ואין זנין אותה לפי עשרו כמ"ש בסי' ע"ג לענין כסות.

וכ"פ מגיד משנה הלכות אישות פרק יג הלכה ו

ולא האשה בלבד וכו'. זה פשוט, שהפרנסה והכסות הרי הן כמזונות וכן הזכירו בגמרא בהרבה מקומות פרנסה בכלל מזונות וכתב רבינו ואינו נותן להם כפי עושרו לפי שלא הוזכר חילוק בין העשיר לעני אלא באשה ופשוט הוא:

וביאר מעשה רקח הלכות אישות פרק יג הלכה ו טעם החילוק משום שתוקף חיוב מזונות קטינים נמוך מחיובו לאשתו וז"ל

וגם ידוע שדעת רבינו שמזונות האשה הם מדאורייתא כמ"ש בריש פי"ב והכסות בכלל הפרנסה משא"כ בבניו דאין חיובו מדאורייתא כלל וק"ל:

וכ"פ שו"ת הרשב"ש סימן תק"ב

ולענין פסיקת מזונות הבת כפי מה שצריכה ולא כפי עשרו. יפה דנת, וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"י"ג מהלכות אישות וכן היא בספר אבן העזר וכן הסכים הרב בעל מגיד משנה ז"ל דדוקא באשתו הוא דאמרינן עולה עמו ואינה יורדת.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וכ"פ בשו"ת לב מבין להר"מ בירדוגו סוס"י קל"ח

מ"מ אינו נותן להם מזונות אלא פחותים כמו משרה אשתו ע"י שלישי ואפילו אם הוא עשיר א"צ ליתן מזונות בניו לפי עושרו אלא כפי עוניו.

ובדינא דחיי לאוין פ"א דף פב טור ג לרבנו בעל כנה"ג כתב דלדעת מהר"ם מרוטנבורג ועוד ראשונים אפשר לדייק שחייב כפי כבודו ועושרו מדין מזונות אשתו כדעת הר"ן, אך מסיק וכותב

ומיהו כיון דנפק מפומה דהרמב"ם ז"ל דאפילו בבניו ובנותיו הקטנים אינו נותן להם אלא כפי צרכם אע"פ שנראה מכל הנך רבוותא שכתבתי דנותן להם לפי עושרו לענין מעשה אין לנו כח לעשות נגד הרמב"ם חרא דמספיקא לא מפקינן ממונא ותו שהרי אפילו כל הנך רבוותא ז"ל איפשר ליישב דבריהם ברוחק כדברי הרמב"ם ז"ל וכיון דלא איתמר בפירוש בדבריהם אלא מכללא איתמר והרמב"ם כתב בפירוש דאינו נותן להם אלא לפי צרכם הכי נקיטינן.

עכ"פ גם הוא מודה, דאף לשאר הראשונים, דאפשר דפליגי על הרמב"ם, דהיינו בהיותה אשתו נשואה לו, אבל אם מתה או התגרשה לכו"ע חייב כפי צרכם בלבד וז"ל שם

ומיהו במזונות הבנות דלאחר מיתה [של האם] מודינא דאינו נותן להם אלא לפי צרכן כיון ראינן תלויין במזונות אשתו אלא מתנאי ב"ר הם ניזונות ולא מצינו שחילקו בין עשיר לעני אלא דוקא במזו' אשתו והדומה להם.

וע"ע אוצר הפוסקים סי' עא עמ' 106.

העולה מכל הני רבוותא, שהאב חייב לזון את ילדיו רק בכדי צורכם ולא כפי עושרו והדברים פשוטים.

ועתה יש לדייק עוד בדברי הרמב"ם והמחבר שהרי כתבו בלשונם "כדי צורכם" ובסימן פ"ב סעיף ו כתב

הגרשה אין לה מזונות, אף על פי שהיא מניקה את בנה, אבל נותן לה יותר על שכרה דברים שהקטן צריך להם, מכסות ומאכל ומשקה וסיכה וכיוצא בזה;

ובילדים מעל גיל 6 כתב שכופין אותו מדין צדקה ובאיש דאמיד לצדקה נותן צדקה המספקת להם.

ולבנותיו אחרי מותו כתב המחבר בסימן קיב ס"ו

אלא שהאשה פוסקין לה לפי כבודה וכבוד בעלה, ולבת פוסקין לה דבר המספיק לה בלבד.

ואילו בבת אשתו כתב שנותן לה כדין המשרה אשתו ע"י שלישי והוא כעני שבישראל.

ויש לשאול, האם כדי צרכם או דבר המספיק להם מקביל למשרה אשתו ע"י שלישי, כלומר מזונות הילדים שהאב מחוייב בהם הינם כעני שבישראל או שמא שיעור שונה הוא וא"כ מה הגדרתו.

ואכן בפסקי דין רבניים חלק ט עמוד 259 העלה הגר"י קאפח ספק זה ולא הכריע וז"ל

הרי הלכה מפורשת היא שאין האב חייב לזון את בנו לפי רמתו ובודאי לא לפי רמת אשתו הגרושה, אלא לפי צרכיו (ראה סי' ע"ג ס"ו). ואשר למושג לפי צרכיו אם כעני שבישראל או כבינוני או שבכל זאת יש להתחשב ברמת שני ההורים גם יחד, וההרגל של הבן, אין כאן מקומו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לעיל הבאנו משו"ת לב מבין, שנקט בפשטות ששיעור משרה ע"י שלישי, הנאמר בעניי שבישראל, הוא הוא השיעור המחויב במזונות ילדים גם בעשירי שבישראל, וכ"נ מלשון החלקת מחוקק הנ"ל שיעור "כל דהו", ולפי"ז מדובר על שיעור מינימאלי ביותר ואין הבדל בין בת אשתו לבניו ובנותיו.

אמנם, יש שחילקו וסברו, שכדי צורכם הינו שיעור גבוה יותר דהיינו צורכיהם בהתחשב ברמת הכנסתו של האב, אמנם ברור שלא לפי כבודו ורמת המחיה שלו שזה חיוב באשתו בלבד, אך יש לחייב משהו מעבר למזונות עניי מינימאליים.

וכך כתב הגר"מ אליהו זצ"ל בפסקי דין רבניים חלק ט עמוד 6-255

י"ל שיש שלשה סוגים בחיוב מזונות, לאשתו - חייב לפי כבודה וכבודו, עולה עמו ואינה יורדת עמו (ועיין בשו"ע /אה"ע/ סי' ע' סעי' ג' ובח"מ וב"ש שם בענין אם הוא עניי והיא עשירה מה הדין, ועיין בב"י שם המסביר את הטור); לבת - נותן לה לפי מה שהיא צריכה (אבל מתחשבים עם עוניו ועושרו, ולא נותנים לה לפי עושר משפחתו או לפי פזרנותו ולא לפי כבודה של הבת או משפחת האם); ובבת אשתו - נותנים לה כעניי שבישראל בלבד כזן ומפרנס ע"י שלישי, וכסברת הרמ"ה המובאת בהרא"ש פרק הנושא. וכן פסק בשו"ע /אה"ע/ סי' קי"ד סעי' ו, וז"ל: נתגרשה בתוך הזמן שקבל עליו לזון את הבת, נותן לה במקום שתהיה אמה מזונות משלם, כמו שזן את אשתו ע"י שלישי, ואינו חייב ליתן לה לפי כבודו ולא לפי כבודה, והיינו כעניי שבישראל. וזה דרגא אחרת ולא כפי צרכי הבת מה שהיא צריכה, דהיינו אם לא מספיק לה מה שהעניי שבישראל צורך והיא צריכה דברים אחרים, אינו חייב ליתן לה. אבל בבניו ובנותיו, פסק שו"ע /אה"ע/ בסי' ע"ג, וביתר הרחבה כתב הרמב"ם פי"ג מהלכות אישות ה"ו בענין כסות האשה, ואפילו היה ראוי לקנות לה כלי משי ורקמה וכלי זהב כופין אותו ונותן לה, וכן המדור לפי עושרו והתכשיט וכלי הבית לפי עושרו; ואילו לגבי חיובו לבניו כתב: חייב ליתן להם כסות המספקת להם, וכלי תשמיש ומדור לשכון בו, ואינו נותן להם לפי עושרו אלא לפי צרכן בלבד. וכן לשונו של שו"ע /אה"ע/ סי' ע"ג: ואינו נותן להם לפי עושרו אלא לפי צרכן בלבד, ולא כתבו שיתן להם כעניי שבישראל וכמפרנס אשתו ע"י שלישי ששם כתוב מפורש איזה ביגוד נותן ואיזה כלים ואיזה דיור ואיזה מזון, אלא משמע מכאן שלא נותן כעניי שבישראל אלא לפי צרכן. וכן כתב שו"ע בסי' פ"ב סעיף ז': והבת אצל אמה לעולם ואפי' לאחר שש, כיצד, היה האב ראוי לצדקה מוציאין ממנו הראוי לה בעל כרחו וזנין אותה והיא אצל אמה. משמע אפי' שהאם כבודה בגדולים והבת שוכנת אצלה, אינה מקבלת אלא מה שראוי לה ולא כתב כעניי שבישראל כזן ע"י שלישי, כמו שכתב בסי' קי"ד בזן את בת אשתו, כי הטעם כאמור ששם חיובו הוא מדין שטר שהוא התחייב ויד בעל השטר על התחנתו, כי לא כתוב שם כמה יזון וכמה יפרנס (ואפי' לסברת הרא"ש החולק על הרמ"ה ופסק רמ"א שנותנים לבת אשתו כאחד מבני ביתו, היינו כמו שהוא רגיל היה לפרנס את בני ביתו אם היה כילי או ותרן, אבל לא פסק לפי כבודו דהיינו לפי רמת עושרו ורמת אחרים במעמדו).

העולה מהנ"ל, שישנה מחלוקת האם מחייבים אותו לזון את ילדיו כפי עניי שבישראל, דהיינו שמחויב ברשימת מוצרים סגורה המופיעה בהלכה של משרה אשתו ע"י שלישי, והוא מזון עניים בלבד, כך סוברים החלקת מחוקק והלב מבין או שמחייבים אותו כפי צרכי אדם או ילד בינוני אפילו אם האב עשיר.

אמנם לכו"ע כשהוא עצמו משתכר כבינוני או עני לא נחייב אותו לזון מעבר לרמת החיים שלו בעצמו.

ופשוט הדבר, כי מעבר לצרכיהם הבסיסיים כעניי שבישראל או כבינוני, שבו הינו מחויב מן הדין, ראוי לאב שיתן כדין צדקה די מחסורו אשר יחסר לו, ובשיעור זה יכולת ביה"ד לכוף הינה מוגבלת מאד, ואיננה מעבר ליכולת לכוף על הצדקה אדם מעלמא, ואף י"א דאדרבא טוב הדבר מאד שאת

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הצרכים האלו יתן האב בעצמו לילדיו בזמנים שהם אצלו, בכדי שידעו להכיר לו טובה ויהיו קשורים אליו וכפי שמבקשים אבות רבים.

בבתי הדין נהגו רבים לחייב כפי עושרו וכשם שחייב באשתו, וכתב במשפטי שמואל מהדו"ב סי' ג אות י' שהוא מדין צדקה די מחסורו אשר יחסר לו, אך, הדברים מתמיהים ביותר דזהו נגד כל הפוסקים שכתבו בפירוש שא"א לחייבו, ופשיטא, דגם לדידהו יש לבוא מדיני הצדקה, ולכוף אותו רק באם הינו עשיר ואמיד גדול, וכן לא יותר מחומש נכסיו (ועיין בזה בתשובת הגם שאול סימן כ' ובאריכות רבה בדו"ד באריכות ובטוב טעם בין הגאונים הגרא"א אדרי והגר"צ לזו תיק 960545/4 פס"ד ביה"ד האזורי ירושלים) וכ"ש, דאין לחייבו יותר ממה שהוא מוציא על צרכיו שלו בעצמו, שהרי לכו"ע אינו חייב לזון את ילדיו ברמה גבוהה משלו, וכ"כ שם הגרש"ב ורנר שאם הוא מנהיג עצמו בצמצום אפי' שהוא עשיר גדול אין לחייבו לזון בניו ברווח.

עכ"פ, פשוט הדבר, כפי שראינו שרוב ככל הפוסקים לא עלתה על דעתם לחייבו מעבר לכדי צורכם, ופשיטא דאנן לית לן כח להוציא ממון אפילו במחלוקת שקולה וכ"ש הכא שהוא כנגד כל הפוסקים ונגד שו"ע ורמב"ם כדכתב בדינא דחיי לעיל.

ימיה מוזאת, והוא יסוד גדול בדין, שאין לחייב את האדם מעבר ליכולתו, ולכן גם חיוב מינימאלי זה הינו, אך ורק, באב שיש ביכולתו לזון את ילדיו, וזאת לאחר שיהיה לו בכדי לפרנס את עצמו.

הסברא הינה פשוטה כי האב קודם במזונותיו לילדיו והיא גמרא מפורשת בחולין פד א "ללחמך וללחם ביתך – לחמך קודם ללחם ביתך", וכן פסק הרמ"א ביו"ד רנא ג "פרנסת עצמו קודמת לכל אדם",

לפיכך, ראשית, יש לנו להשאיר לאב בכדי מחייתו, טרם נחייבו לזון את ילדיו, וכ"ש בטרם נחייבו להעביר כסף לגרושתו לכלכלת ילדיו כשהם אצלה, שהרי מחויבותו אליהם כשהם אצלו, והוא היחיד שיכול לזונם, גבוהה ממחויבותו לזונם כשהם אצל אמם, כשגם היא יכולה לזון, [לא נאריך במסגרת זו במחלוקת הרמב"ם והרשב"א אף בקטני קטנים, האם יש חיוב כשיש להם יכולת לזון ממקום אחר, ובשיטת האחרונים הסבורים שאילו ראה המחבר את דברי הרשב"א היה חוזר בו כדפסק בדברי משה אמרליו ח"א מח].

אין ספק, שאדם המשתכר שכר של 6000 נה נטו שנחייב אותו ב 5400 נה ובנוסף לכך בהוצאות חינוך והוצאות רפואיות, הרי שאדם זה ירעב ללחם בעצמו.

ובכגון דא כבר כתב בשו"ת מהרשד"ם חלק יורה דעה סימן קסו וז"ל :

"...ועתה אני אומר דמה נפשך או יש סיפק ביד האיש הזה לפרנס את בניו או אין סיפק בידו, אם אין ספק בידו פשיטא שאפי' קטני קטנים אין לכוף אותו וכי מן הסלע נוציא מים..."

וכן כתב בשו"ת זרע אמת ח"ב יו"ד סימן קח

"דבר תימה, דהיאך יזונם משלו אם אין לו, הלא כשל עוזר ונפל עוזר דמאין יושיעם"

וכך פסק להדיא בשו"ת שופריה דיעקב סימן ס' שאפילו בקטני קטנים לא ניתן לחייב את האב אם אין לו .

וכ"פ בשו"ת שושנים לדוד(צאבח) אהע"ז סימן כב

שמאחר שאין לאל ידו...הדבר פשוט שאין עליו שום חיוב מזונות ואפילו לבת הקטנה... והגם שמצינו להרב ט"ז סי' עא סק"א וז"ל חייב אדם לזון אפילו אינו אמוד וכן הביא הרב"ש.. עכ"ז נראה לקוצ"ד דהאי אינו אמוד בממון הראוי ליתן צדקה המספקת להם, אבל

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ס"ס אמוד ליתן המועט שאינו מספיק, אבל בשאינו אמוד ליתן כלום אפילו בתוך שש אין עליו חיוב מזונות אפילו לחם ולפתן עכ"ל.

ושם הכריע כשופריה דיעקב דלא מבעיא דמצד התקנה אין עליו חיוב אלא אפילו התחייב מעצמו חיוב הוא בטעות והדר [כלומר שאפילו התחייבות גמורה בהסכם גירושין לא מהני לחיבו, ואכמ"ל].

וכעין זה פסקו הגר"י קאפח הגר"מ אליהו והגר"ש מזרחי בפד"ר ט עמ' 355

ביחס לגובה מזונות הבת הקטנה (פחות מבת שש). נכון הדבר שהסכום הוא אפסי לפי יוקר הכלכלה היום במדינתנו, אך הרי הדבר תלוי בהוכחות על גובה הכנסתו של האב. הדרך פתוחה לפני האם להגיש תביעה לביה"ד האזורי להעלות את גובה מזונות הבנות, בכל עת שתמצא הוכחות על גובה הכנסות האב. הדרך פתוחה לפני האב להגיש בקשתו לפני ביה"ד האזורי ולהוכיח את אי יכולתו להשתכר ולהרויח לפרנסת בנותיו.

וכ"כ פרישה חושן משפט סימן צז וז"ל

דמזונות אשתו בין למאן דאמר שהם דאורייתא בין למאן דאמר דרבנן על כל פנים מסתברא דלא חייבתו התורה ולא חכמים בתורת חוב דהיינו להרעיב נפשו וליתן מזונות לאשתו על כל פנים כדין בעל חוב. אלא חייבתו תורה או חכמים להיות אשתו כגופו דהיינו ליתן לה שארה וכסותה כמו שמאכיל ומלביש נפשו ואף שקנו ממנו בקנין סודר על כתובתה ומזונותיה מכל מקום לא נקנה כי אם על פי מה שחייבתו תורה וחז"ל וכפי הנהוג

ואם באשתו כך, בניו הקטנים, על אחת כמה וכמה, וודאי שמן הדין אינם כגופו ולא שייך לחייבו לחלק עמם את סעודתו היחידה בכפיה ויזונו מן הצדקה.

והדברים מפורשים בתלמוד תלמוד מסכת חולין דף פד עמוד א

ללחמך ללחם ביתך - לחמך קודם ללחם ביתך

בנוסף לכך, אף אם נעזו פנינו לחלוק על דברי קודשם של חז"ל בחולין פד הנ"ל ועל המהרשד"ם וזרע אמת ושופריה דיעקב ושושנים לדוד ופרישה ושאר פוסקים הנ"ל, ונאמר שחובת האב לזון את ילדיו הינה אבסולוטית אף אם ימות ברעב, משום שחובתו לצאצאיו קודמת לחייו שלו, **הרי גם עליהם אנו גוזרים חרפת רעב בימים שהם אצלו שהרי כל ממנו עובר לאמם של הקטינים, כפי שנרחיב בהמשך.**

ואכן, כבר שמעתי דיינים הסבורים, כי צרכיהם הפיזיים של הקטינים קודמים לצורך הבסיסי שלהם בדמות אבהית הנוכחת ופעילה בחייהם, ולפיכך סבורים הם כי נכון הדבר שהקטינים יישהו אצל האם כל החודש, והאב יממן את כלכלתם מה ששולל את אבהותו בפועל.

דברים אלו הינם כנגד המושכל הפשוט כי טובתו המוחלטת של הקטין היא נוכחות משמעותית של שני ההורים בחייו וכי יהיה לו אב שמח מעניק ונותן וכבר נכתבו בזה מאות מחקרים [עייין בספר כנס הדיינים התשע"ח עמ' 137-135 והערה 4 שם] טובה זו קודמת לכל רווחה כלכלית כל עוד יש לילד מה לאכול ואינו גווע ברעב ח"ו.

אמנם בענין אב עני שאין לו מה לתת לילדיו כתב בתויו"ט בכתובות פ"ד מ"ו

"א"ת ואי אינו אמיד מה מוציאים ממנו וי"ל כמו בחיוב האשה דאפילו אי לית ליה אלא מזוני דחד יומא חייב למיזנה מנייהו או למיכל בהדה במאי דאכל כמ"ש בטור סימן ע' אבל ודאי אינו חייב להשכיר עצמו בפועל לפרנסם. אפילו לסברת ר' אליהו שכתב שם בטור דבאשה חייב דהתם היינו טעמא דמספר כתובה נלמד אנא אפלא וכו'"

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אלא דכבר ביארו באוצה"פ סימן ע"א ע"מ' נד דהפוסקים הנ"ל פליגי על תוי"ט וכן נראה פשוט מדברי הפרישה שהבאנו לעיל, וממילא לית הלכתא כוותיה, ובפרט מדברי התויו"ט האלה לא נכתבו על ידו כפסק הלכה למעשה אלא כפירוש לדברי הרב ברטנורה, ואף כמעט ולא הובאו להלכה בפוסקים, ואדרבא דבריו בסיפא שאין חייב להשכיר את עצמו כן הובאו בפוסקים במקומות רבים, מכאן ילפינן דבהא דמחייב אף בעני לית הלכתא כוותיה.

ועוד, אף לדברי תוי"ט בלישנא השניה א"א לכופו אלא למיכל בהדיה דהיינו שבניו הקטנים יוכלו מפתו יחד עמו אבל לא שניטול ממנו ארוחתו וניתן להם.

ואל תאמר דאפילו הוא עני, חייב הוא ללוות, דלא קי"ל הכי, ועיין שורת הדין כרך י עמ' נט, שמאריך להוכיח שהאב לא חייב ללוות ע"מ לפרנס את ילדיו, וכ"פ בפד"ר כרך טז עמ' 351 דפטור מללוות ע"מ לזון את ילדיו נושם כתבו דבאשה נשואה שחייב במזונותיה ולוותה הרי שחייב הבעל לפרוע כמבואר בכתובות קז ה"ה לבניה לדעת הר"ן דמזונות ילדים הנם מכח חובו לאשתו, אך אינו נוגע לגרושה].

ולפ"ז, אפילו אי נימא דכשחייב לזון את אשתו ואת ילדיו מכח חיובו לאם, כדברי הר"ן, יתכן לומר, שאע"פ שאין לו כרגע יכולה לגבות מביטוח לאומי וכשיעשיר יחזיר לביטוח הלאומי כדין אשת שלוותה, היינו בנשואה אבל בגרושה שאינו חייב לה מזונות, וחיובו לבנים הינו תקנה עצמאית וכשיטת הרא"ש, הרי שאם אין לו כרגע פטור לגמרי ולא נוצר עליו חוב, וכ"ש וכ"ש בקטנים מעל גיל שש שהוא מדין צדקה לית דין ולית דיין שעני פטור ולא מחוייב ללוות ולא נוצר עליו חוב.

ועיין אוצה"פ שם, שא"א לחייב את האב לחזר על הפתחים או לצאת לעבוד בשביל לזון את ילדיו, ואף לשיטת מנחת יצחק שהובאה שם, דס"ל שחייב לחזר על הפתחים, היינו באשתו הנשואה וכשיטת הר"ן אבל בגרושה מודה שא"צ לחזר על הפתחים למזונות בניו.

ואע"פ שפשוט, שראוי לאב ואף חובה מוסרית למסור נפשו, ואף לחזר על הפתחים, וכ"ש לצאת ולהשכיר את עצמו כפועל בכדי לזון את ילדיו כנ"ל, אך, ביה"ד בשום אופן לא רשאי לכופו על כך ולא ליטול את מה שאין לו וע"י כך לחייבו ממילא לצאת לעבוד או לחזר על הפתחים.

וכך יישב הגאון לב אריה בחולין פד את היחס בין הדרכת חז"ל שיצמצם ממזונו, ואפילו בשביל שיוכל להלביש את אשתו ובניו יותר במעט מרמתו הכלכלית, ודברי חכמי אושא על כך דחשיב בכלל עושה צדקה בכל עת, וכתב שם שכל זה בבחירתו הטובה ובנדיבות לבו ולא בכפיית ביי"ד, שהרי לחמך קודם ללחם ביתך, ופשיטא שתקנת אושא שהם חכמי הסנהדרין כמה שנים לאחר חורבן הבית (רש"י שבת טו ב) קדמה לדברי הגמרא בחולין פד שהיא מדברי האמוראים, ואע"פ שידעו האמוראים את תקנת אושא הורו לנו כי לחמך קודם ללחם ביתך ופרנסתו קודמת לפרנסת בני ביתו ואפילו הקטנים ביותר.

דיני המזונות הינם דיני נפשות, המחייב פחות ממה שההלכה מחייבת יתכן שפוגע בקטינים, אך, המחייב יותר ולו בשקל אחד ה"ז גוזל את האב ועלול אף לפגוע בחייו ממש, וכבר ידועים דברי חז"ל החמורים, בעניין דיין הנוטל מזה ונותן לזה שלא כדין, וכפי שכתבו הרמב"ם הטור והמחבר ושאר הראשונים, וז"ל הטור הלכות דינים סימן ח סעיפים ה-ו

ויראה הדיין כאילו חרב מונחת לו על צווארו וכאילו גיהנם פתוחה לו מתחתיו, וידע את מי הוא דן ולפני מי הוא דן ומי הוא עתיד ליפרע ממנו אם הוא נוטה מקו הדין שנאמר אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט ואומר ראו מה אתם עושים כי לא לאדם תשפוטו כי לאלהים:

וכל דיין שאינו דן דין אמת לאמתו גורם לשכינה שתסתלק מישראל וכל דיין שנוטל ממון מזה ונותנו לזה שלא כדין הקדוש ברוך הוא נוטל ממנו נפשות:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ועיין בספר כנס הדיינים תשע"ה עמוד 486 בדברים שאמר הגאון הרב שלמה קרליץ בכנס הדיינים תשל"ט וז"ל

מה שהזכירו שיש צורך ברחמנות על הילדים שיהיו מופקדים אי משום הא אי אפשר עדיין להוציא ממון אמרתי פעם מי שמרחם על הילדים ועל האישה יוציא מכיסו כסף וישלם אבל לחייב את האב להוציא ממנו כסף זה נקרא גזל יש עצה נאמר שאם האישה זורקת התינוק והאב לא רוצה לפרנס על הקהל לפרנס אותם

דברי חז"ל חמורים דיים, בשביל לחייב אותנו לבחון היטב, כיצד לחייב, את מי לחייב ובאיזה סכום לחייב, לפיכך, ביה"ד בבואו להוציא ממון חייב להיות זהיר ומדויק מאד, הדיין רשאי להוציא ממון רק את מה שההלכה מחייבת בכפיה, ורק ממי שהלכה מחייבת, דיין המוציא ממון באומד הדעת וללא בדיקה מדויקת הן של צרכי המקבלים (הקטינים) והן של יכולות ההורים, הרי זה בכלל הגס לבו בהוראה שידועים דברי חז"ל עליו, וכבר כתב הרמב"ם כי כיום אין מי שיכול להוציא באומד הדעת בלבד, וכדפסק רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כד

משרבו בתי דינין שאינן הגונים ואפילו היו הגונים במעשיהם אינן חכמים כראוי ובעלי בינה הסכימו רוב בתי דיני ישראל שלא יהפכו שבועה אלא בראיה ברורה, ולא יפגמו שטר ויפסידו חזקתו בעדות אשה או פסול וכן בשאר כל הדינין ולא ידון הדיין בסמיכת דעתו ולא בדיעתו כדי שלא יאמר כל הדיוט לבי מאמין לדברי זה ודעתי סומכת על זה, וכן אין מוציאין מן היתומים אלא בראיה ברורה לא בדעת הדיין ולא באומדן המת או הטוען.

לא יתכן להוציא מהאב ללא שבדקנו היטב את יכולת האב ואת צרכיו שלו ולאחר מכן את צרכי ילדיו הבסיסיים.

התפיסה של חלק מהדיינים, כי כל אדם בחזק שקרן ומרוויח הון שחור, כך שבטוח יש לו יותר ממה שדיווח לביה"ד, הינה תפיסה מופרכת ותלושה מהמציאות (לפי נתוני הלמ"ס מחצית מהעובדים במשק משתכרים בפחות מ 6,800 ₪ לחודש, שכר נטו חציוני, ויותר משליש מהעובדים מרוויחים פחות מ 4800 ₪, שכר נטו ממוצע), כך הוא ברוב חלקי הציבור, וברוב דאינשי, ואולי יש לומר בצער כי "האדם הוא נוף מולדתו" ומי שבא מציבור כזה שמסתובב בו הרבה הון שחור, סבור הוא, בטעות, כי כל המדיינים שלפניו גם הם ודאי מסתירים הכנסות, אך, ודאי שתפיסה זו שגויה לחלוטין, כך שאדם המצהיר על הכנסות נמוכות הינו אדם נורמטיבי,

ובכל מקרה אין להוציא ממון מעבר ליכולת המוכחת של האדם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מן הכלל אל הפרט

הבה ונבדוק את תוצאות פסיקת המזונות הנוכחית בה האב חויב לשלם לאם $4400 + 1750 = 6150$ ₪.

לאחר הפחתת הסיוע לשכ"ד הרי שעלות דמי המדור עומדת על 50% מ-2000 ₪ דהיינו 1000 ₪ לחודש וא"כ האב מחויב לשלם לאם עבור מזונות הילדים ומדורם 5400 ₪ לחודש.

הכנסות

אם	אב	
5000	6000 לאחר הפחתת תשלום חוב משותף	הכנסות מעבודה
5400	-5400	הכנסות ממזונות
926	0	קצבת מל"ל
4000 [333 לחודש]	0	מענק שנתי
1470	0	סיוע בשכ"ד
13129	600	סה"כ הכנסות

נמצינו למדים, כי האב צריך לכלכל את עצמו במשך כל החודש ואת 4 ילדיו במשך חצי חודש מ-600 ₪ בלבד ואילו האם והילדים בזמן שהם אצלה יחיו מ-13139 ₪.

נזכיר כי מדובר בקטינים מעל גיל 6 כך, שלפוסקים רבים חייב האב הינו מדין צדקה.

וגם לסוברים שתקנת הרה"ר עומדת בפנ"ע, כל ענינה שלא יתאכזרו אבות על בניהם, ואינה נועדה חלילה, להתאכזר היא על מי שאין לו אמצעים, וודאי לא עם מי שמטיב עם ילדיו.

יתירה מזאת אחת הבנות כבר מעל גיל 15 והשניה עוד 5 חודשים תהיה בת 15, כך, שלרבים מאד מהפוסקים, ובראשם הגר"ע יוסף, אף תקנת הרה"ר כבר לא חלה, בין לפוסקים מדין צדקה ובין לפוסקים שהתקנה הינה חובה דינית חלוטה, ולא ניתן לחייב את האב כלל, אלא לכל היותר בהכלמה וביוש אם הינו אמיד.

הכנסתה הפנויה של האם, לאחר הוצאות מדור, מוערכת בלפחות 9,000 ₪. ואילו לאב לא נשארת שום יכולת מחיה, ברור כי השהיה של הקטינים בבית האב הינה צורך חיוני של הקטינים והתפתחותם הבריאה, בפרט, לנוכח הדברים החמורים שעלו בדיון בהתנהלותה של האם מול הקטינים, ובעיקר מול הבת הגדולה, הן נפשית והן כלכלית, לפיכך, חובת בית הדין לדאוג לצורכיהן בבית האב, לא פחות מאשר הוא דואג להן בבית האם.

פסק הדין הנ"ל אותו סבור האב"ד שנכון להשאיר כמזונות קבועים עושה עוול, בכך שמשאיר לאב העמל לפרנסתו סכום של כ-600 ₪ שאינו מאפשר לו לחיות בכבוד, ואף לא לחיות כלל, ובוודאי שאינה מאפשרת לו להוות אב ראוי לילדיו.

ונאריך עתה מעט בענין זה, הן ביחס לזכותו של האב לחיות בכבוד והן בטובתם של הקטינים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

פרנסתו קודמת לכל אדם

ראשית נבחר כי על פי ההלכה, הזכות לחיים בכבוד, קודמת לחובת התשלום של מזונות הילדים. היינו בין אם חיוב לזון ילדיו הוא מדין צדקה בין אם הוא תקנה בפני עצמה. כך מפורש בשו"ע יו"ד סימן סימן רנא "פרנסת עצמו קודמת לכל אדם" וכפי שהרחבנו לעיל.

וכן לעניין מסדרין לבע"ח, נפסק בשו"ע חו"מ סימן צו סע' כג כי משאירים לו כדי מחייתו ואין משאירין לו לאשתו ובניו. כל שכן וכל שכן שאין לטול ממנו בע"כ את פת לחמו בכדי לדאוג לכלכלה מרווחת ומפנקת של ילדיו.

ברור כי חיוב יתר של האב, פוגע בזכות הבסיסית של האב לחיים בכבוד.

פסק הדין למזונות זמניים אותו מאשש האב"ד כמזונות קבועים, מפר את הזכות הבסיסית של כל אדם באשר הוא אדם, לחיות ולהתקיים בכבוד. כאמור, זוהי זכות הלכתית, זכות מוסרית ואף זכות בסיסית שזכתה להכרה על ידי האנושות כולה.

פסיקת המזונות הלזו, אינה מתיישבת עם ההגיון והמוסר הטבעי, וכפי שהראנו בטבלה דלעיל.

יתירה מזאת, חלוקת משאבים כזו הינה אכזרית לא רק ביחס לאב אלא גם ביחס לקטינים עצמם שביה"ד כל כך דואג להם.

פסיקת מזונות כזו, מעבר להיותה הוצאת ממון שלא כדין מהאב, לעניות דעתי, אינה רואה כלל את טובת הצדדים בכלל והקטינים בפרט. עולה חשש כי צורת פסיקה מסוימת, מושפעת מקונספציות חסרות בסיס הנובעות מאג'נדות מסוימות השולטות כיום באופן נרחב אצל לא מעט משופטי ודייני משפחה. לצערי יש הרואים באב כספומט ותו לא, ומרשים לעצמן לשלול מהאב את הזכות האלמנטרית לחיים וקיום בכבוד, זכות אישית זו הינה חלוטה, וקודמת למחויבותו לילדיו הקטינים, ובודאי קודמת לסכומים המופלגים שמחייבים את האבות בישראל בשם ההלכה היהודית, שאת שמה נושאים לשוא.

הזכות לחיים בכבוד במשפט הכללי

זכות לחיים בכבוד זו אף עוגנה בהצהרת זכויות האדם האוניברסלית משנת 1948, שם הוכרה הזכות לתנאי מחיה הולמים תחת סעיף 25[3]:

"כל אדם זכאי לרמת חיים נאותה לבריאותם ולרווחתם שלו ושל בני ביתו, לרבות מזון, לבוש, שיכון, טיפול רפואי, שירותים סוציאליים כדרוש וזכות לביטחון במקרה של אבטלה, מחלה, נכות, אלמנות, זיקנה או מחסור אחר פרנסה בנסיבות שאינן תלויות בו."

חיזוק להצהרה ועיגון משפטי הוצגו באמנה הבין לאומית לזכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות תחת סעיף 11[4] המפרט כי זכותו של כל אדם לרמת חיים נאותה כוללת את הזכות למזון, לביגוד, לדיוור ול"שיפור מתמיד בתנאי המחיה" הזכויות לביטחון סוציאלי נקבעו בסעיף 9 והזכות לבריאות הכוללת נגישות לשירותי בריאות וכן למים נקיים, מזון ודיוור מפורטת בסעיף 12.

ואף מדינת ישראל הצטרפה לאמנה הבין לאומית לזכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות 3 ימים לאחר אישורה במליאה (דצמבר 19, 1966), בבג"ץ קונטרס טען השופט יצחק זמיר כי על השלטון להבטיח גם את רווחת האדם ואת הצדק החברתי כדי שכל אדם יהנה בפועל ולא רק להלכה מזכויות האדם.

"האדם הוא יותר מאשר אגד של זכויות, הוא גם אגד של צרכים, נטיות ושאיפות. לפיכך אין לומר כי תפקיד השלטון הוא לכבד את זכויות האדם. נקודה. אכן זהו תפקיד ראשון במעלה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אך זהו רק אחד התפקידים. יש לומר גם, בנשימה אחת, שתפקיד נוסף הוא לקדם את רווחת האדם. כל אדם. ועוד תפקיד הוא לעשות צדק חברתי, צדק לכל. אסור שזכויות האדם ישרתו רק את האדם השבע. צריך שכל אדם יהיה שבע. כדי שיוכל ליהנות למעשה ולא רק להלכה מזכויות האדם"

וכך כתב השופט ברק בבג"ץ 366/03:

כבוד האדם כולל... הגנה על קיום אנושי מינימאלי.. אדם החי מחוץ לבית, שאין לו דיור, הוא אדם שכבודו הופר. אדם שרעב ללחם הוא אדם שכבודו הופר. אדם שאין לו גישה לשרותי בריאות בסיסים הוא אדם שכבודו הופר.

המדינה מחויבת לזכות זו על חשבון הציבור, וק"ו שהמדינה ורשויות המשפט שלה מחויבות לזכות זו. והינן מועלות בתפקידן כשהן בעצמן רומסות את היכולת להתקיים בכבוד מהאב המסכן העמל לפרנסתו, וביהמ"ש או ביה"ד נוטל ממנו את רוב הכנסתו בע"כ לטובת ילדיו.

חיוב יתר של האב, פוגע בקטינים עצמם

יתירה מזאת, יש להעלות תמיהה, האם תפיסת האב ככספומט של ילדיו אכן משרתת אף את המטרה שלשמה נבנתה תפיסה זו? האם יתכן כי כוונותיה טובות אך מעשיה בפועל אינם מצליחים לדאוג באמת לטובת הקטינים, הן הפיזית והכלכלית והן הנפשית? האם איננו יוצרים כאן דור של יתומים מחיים? ילדים לאב הקורס תחת הנטל הכלכלי ואיננו יכול יותר לשמש כאב נותן, מעניק ומשענת בטוחה לילדיו הקטינים, והרי מחצית מטענם הגנטי ממנו הוא, ושלושה שותפים באדם אביו- אמו, והקב"ה.

האם לקטינים עצמם טוב שיהיה להם הורה אחד עני וחסר אמצעים, שאצלו גם הם יחיו בעוני ומחסור וללא תנאי קיום בסיסיים, ואילו הורה שני, שאצלו יחיו ברווחה כלכלית גבוהה בפער גדול מאד?!

וכבר כתב בזה הדיין הרה"ג הרב סיני לוי שליט"א בענין תקנת הרה"ר המחייבת לזון את ילדיו גם מעל גיל שש כנידון דידן כדלהלן:

אין ספק הוא שגם אם גדרה של התקנה יוצא ומרחיב את דיני הצדקה, הרי מהותה של התקנה היא הצדקה.

וכפי שעולה מדברי מרן הראשון לציון הרב עובדיה יוסף בשו"ת יחווה דעת (ח"ג סימן עו) כשהוא דן בשאלה אם יכול אב לנכות מדמי מעשר כספים את ההוצאות שמוציא לפרנסת בניו ובנותיו הגדולים:

"שיכול האב לנכות דמי פרנסת בניו ובנותיו היתרים על שש שנים ממועות המעשר. לפי שלא באה התקנה הנ"ל להפקיע מצות הצדקה מהאבות המפרנסים את בניהם ובנותיהם, אלא רק לכוף על הנוהגים באכזריות על בניהם ובנותיהם, ונוטשים אותם בעירום ובחוסר כל, להכריחם ולכופם לזון ולפרנס את בניהם שלומדים עדיין בבתי הספר ואומנות, עד שיהיו בגדר חי נושא את עצמו ולמצוא טרף לנפשם."

ההשלכה של הבנה זו היא, שעל בית הדין לבחון, האם חיוב האב בצדקה זו, מטיב עם ילדיו, מקבלי הצדקה או שאינו מטיב עמם. לאור ההבנה שחיוב מזונות אינו גזרת הכתוב, אלא תקנה שמהותה כפיה על הצדקה אך מעבר לדיני הצדקה הרגילים, אין לחייב מזונות אשר אין בהם טובתם של הילדים.

בירושלמי מסכת פאה (ח הלכה ח), נדרש הפסוק בתהילים (מב, ב) "אֲשֶׁרִי מְשָׁפִיל אֶל דָּל פְּיוֹם רָעָה יִמְלֹטְהוּ ה' " – "א"ר יונה אשרי נותן לדל אין כתיב כאן אלא אשרי משכיל אל דל

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הדא דמסתכל במצוה היאך לעשותה. " בהמשך המדרש מתוארת הדרך לשכנע אדם אמיד לקבל סיוע למרות שהוא מתבייש - "כיצד היה ר' יונה עושה כשהיה רואה בן טובים שירד מנכסיו היה אומר לו בני בשביל ששמעתי שנפלה לך ירושה ממקום אחר טול ואת פורע מן דהוה נסב ליה".

אף אנו נאמר, שלא תמיד חיוב האב באופן הממצה את הזכויות עד תום, אכן מיטיב עם הילדים. על מנת לבחון שאלה זו, חובת בית הדין לדון עצמו כאפוטרופוס לילדים ולשאל – האם אכן חיוב בלעדי של האב ישפר את מצבם של הילדים, או שאילו היה נשאל אפוטרופוס שבית הדין מעמיד להם היה משיב האפוטרופוס – אל תחייבו את האב בתשלום נוסף משום שחיוב נוסף, בעיקר במשמורת משותפת פוגע ברווחתם של הילדים כאשר הם שוהים בבית אביהם.

ונבהיר טענה זו בדוגמה:

שני הורים, אשר כל אחד מהם מרוויח 10,000 ₪, ולהם שלושה ילדים. ההורים מבקשים לקיים הסדרי שהות בהם הן לאב והן לאם זמני שהות משמעותיים, ובמציאות שלדעת בית הדין מצב זה ייטיב עמם. שני ההורים שוכרים דירות צנועות, או שכל אחד מהם ינסה לרכוש דירה באמצעות נטילת הלוואת משכנתא. אם בית הדין יתעלם ממצבה הכלכלי של האם, ואף אם יתן משקל לכך שבמחצית מהזמן הילדים בבית האב, בית הדין עשוי לחייב את האב ב – 3,000 ₪ מזונות כולל מדור, אך בתוספת מחציות.

כעת עולה השאלה – מה היתה עמדתו של אפוטרופוס שהיה בית הדין מעמיד לילדים אלו? האם האפוטרופוס שמייצג רק את טובת הילדים אכן יעדיף שההכנסות בבית האם יעמודו על 13,000 ₪ ואלו בבית האב ההכנסות יהיו 7,000 ₪. אתמהא. אין ספק שאפוטרופוס לילדים יעדיף חלוקה דומה של המשאבים. יתכן אומנם כי יש לשלם לאם סכום מסויים, ולהטיל עליה רכישה של מרכיבים מסויימים – בגדים וכד', או לחילופין יש לנהל את ההוצאות המשותפות בדרך אחרת בה גם האב נוטל חלק. אך ככלל – טובת הילדים במשמורת משותפת אינה מצב לא מאוזן – רווחת במחצית השבוע, ומצוקה במחצית השניה של השבוע.

לפיכך, אם נשתמש במדרש הפסוק המטיל חובה להשכיל – להסתכל במצווה זו היאך לעשותה, אין לחייב בתשלום אשר תוצאתו אינה טובת הילדים, ואין בכך משום צדקה.

עד כאן דבריו המאלפים של כבוד הדיין הרה"ג הרב סיני לוי שליט"א, ועייין עוד באורך בפס"ד ביה"ד בחיפה תיק 1169832/6.

ואני מוסיף, שבין אם החיוב הינו מדין צדקה ובין אם החיוב הינו מדין תקנה, הן בקטנים והן בקטני קטנים, לית מאן דפליג שהחיוב איננו לשלם לאם הילדים כסף, אלא הינו חיוב האב לזון את ילדיו. חיוב זה נכון בהיותם אצל האם, אך נכון לאין ערוך בהיותם אצל האב, שאז אין מי שיאכיל אותם אלא הוא.

א"כ שומא על ביה"ד קודם כל לדאוג לצרכי הקטינים בהיותם אצל האב ורק לאחר מכן בהיותם אצל האם שהרי אצלה לא ירעבו גם ללא האב שהרי האם משתכרת אף היא ואף מקבלת הטבות כספיות גדולות מהמדינה בהנחות בארנונה, חשמל ומים, בסיוע בשכ"ד וקצבת מל"ל, מענקי לימודים הבטחת הכנסה ועוד ועוד.

שוב אנו רואים, כי הפסיקה האוטומטית המקובלת איננה באמת מצליחה לדאוג לטובת הקטינים, לא כ"ש שהיא מתאכזרת לאב וגוזרת עליו רעב עוני ומחסור. פסיקה זו, לענ"ד, לוקה בהעדר שיקול דעת אמיתי לטובת הקטינים, וכ"ש שאיננה פועלת לפי כללי היושר והצדק המצופים מכל שופט באשר הוא וכ"ש ממי שבא בשם ה' אלוקי הצדק המשפט והרחמים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מזן הכלל אל הפרט

עתה נציב שוב את הנתונים בטבלה שתמחיש לנו כיצד יתנהלו שני הבתים במידה והאב יעביר לאם 1000 ₪ ונראה כי עדיין הכנסות האם גבוהות משל האב ב 75% אך חלוקת המשאבים שפויה יותר ומאפשרת לאב לחיות, אמנם בצורה מצומצמת, אך לחיות וגם האם יכולה לכלכל עצמה בצורה טובה, ואילו הקטינים עצמם יזכו לכלכלה סבירה בשני הבתים.

אם	אב	
5000	6000 לאחר הפחתת תשלום חוב משותף	הכנסות מעבודה
1000	-1000	הכנסות ממזונות
926	0	קצבת ילדים מ"ל
333 [4000 לשנה]	0	מענק שנתי
1470	0	סיוע בשכ"ד
8729	5000	סה"כ הכנסות

הרב אוריאל אליהו – דיין.

קראתי בכל לב דברי עמיתי הדיינים עליונים למעלה, והנני מצטרף בלי כל ספק לדבריו הבהירים ולמסקנותיו הצודקות של כבוד הדיין הרב אוריאל אליהו שליט"א

משה חביב- דיין

לאור הנ"ל, ביה"ד פסוק בדעת הרוב כדלהלן:

- האב יתקיים משכר מינימום בסך 5000 ₪.
- האב יעביר לחשבון האם מדין צדקה דמי מזונות ע"ס 1000 ₪ מדין צדקה עבור מזונות כל הקטינים שמעל גיל 6 ופחות מגיל 15, [לא ניתן יהיה לגבות סכום זה בהוצל"פ משום שחיובו הינו מדין צדקה והאב אינו עשיר דיו לאפשר לביה"ד כפיה בכגון דא].
- קצבת המ"ל, סיוע לשכ"ד ומענקים ישולמו לאשה ויתוספו לדמי המזונות, כך שהאם מקבלת עבור הקטינים כ 3800 ₪ [1000+1470+936+333].
- האב ימשיך לזון את הקטינים בזמן שהם אצלו.
- האב אחראי על קניית הביגוד לקטינים.
- הוצאות חינוך חובה יחולו על האב לבדו.
- פס"ד זה הינו למזונות קבועים ותחולתו רטרואקטיבית החל מ 1/3/19.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ח. כל התשלומים שהעביר האב לאם בפועל יקוזזו מחובו לרבות 4,000 ₪ שהודתה האם בדיון שהועברו בקיץ 2019.

ט. עד ל 1/3/19 התגוררו הצדדים תחת קורת גג אחת והאב נשא בהוצאות הבית כפי שהוכח בדיון וכאמור בהחלטות ביה"ד הקודמות, כך לא חלה עליו חובת תשלום מזונות נוספת.

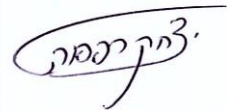
ההחלטה מותרת לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של הצדדים ושל _____
ניתן ביום כ"ט באדר התש"פ (25/03/2020).

הרב משה חביב

הרב אוריאל אליהו

הרב יצחק רפפורט – אב"ד

העתק מתאים למקור
הרב אלון ארביב, המזכיר הראשי
נחתם דיגיטלית ע"י הרב משה חביב בתאריך 10:03 25/03/2020